

DÜNYA ORDULARINDAKİ DEĞİŞİM VE TÜRK ORDUSUNUN PROFESYONELLEŞMESİ

Yrd.Doç.Dr.Sait YILMAZ*

Giriş

Savaş, bir toplumun üyelerinin başka bir toplumun üyelerine karşı ölümcül şiddet uygulaması ve öldürmenin rasyonel sona ulaşmak için yasal bir araç olduğu süreçtir. Her savaşta ölmeye ve kendinden vazgeçmeye ve öldürmeye hazır olmak başarının tek ve en önemli etkenini temsil eder. Bununla beraber pek çok savaşta olduğu gibi en kalabalık, en iyi organize, en eğitimli ve en iyi teçhizata sahip ordular bile hassas noktaları yakalandığında kolayca kırılabilir bir sisteme sahiptir. Silahlı Kuvvetler, kesin itaat isteyen otoriter bir örgütlenme; yüksek derecede tabakalaşmış bir sosyal sistemdir. Orduda işlerin geleneksel biçimde, modeline uygun olarak yapılması gereklidir ve subayların rolü bu sistemin çalışması için bir araçtır. Bu rol belirli sosyal değerleri de vurgulamaktadır. Bu değerlerin başında 'erkeklik' gelir. Erkeklik kavramında cesaret, metanet, devamlılık, sertlik, titizlik, kusurları hoşgörü ile karşılamama, duygusal olmama vardır.

Türkiye'de Kasım 2011'in ilk haftalarında Adalet Bakanlığı ve Milli Savunma Bakanlığının peş peşe yaptıkları açıklamalar ile Vicdani Ret konusu kamuoyu gündemine oturdu. Bedelli askerlik kanunu ile ilgili esaslar bizzat Başbakan'ın açıklamaları ile netlik kazanırken, kamuoyunda tartışıldıktan sonra Hükümet birden Vicdani Ret konusunda geri adım attı ve Milli Savunma Bakanı sadece AİHM kararları doğrultusunda bazı düzenlemeler yapılacağını açıkladı. Vicdani Ret'i savunan bazı kesimler askerlik yapmamanın bir hak olduğunu ve Avrupa'da böyle uygulandığını iddia etmekteydi. Bedelli askerlik bir defa daha yeni düzenlemeler ile uygulamaya sokulurken şimdilik durmuş gibi gözükken Vicdani Ret konusu yeniden gündeme geleceği konjonktürü beklemektedir. Görünen o ki Silahlı Kuvvetlerin uygulaya geldiği askere alma sisteminde gelecekte radikal değişimler söz konusudur¹. Bu makalede, önce askeri güç, savaş ve dünya ordularında değişime odaklandıktan sonra, bedelli askerlik ve vicdani ret uygulamalarının Türkiye için doğabilecek sonuçları ile bedelli askerliğin Türk askerlik sistemine yansımaları üzerinde durulacaktır.

Askeri Güç ve Savunma Alanında Reform Gayretleri

Askeri gücün geliştirilmesi her şeyden önce bir strateji meselesidir. Böyle bir strateji; askeri tecrübeye, askeri ve politik koşullara, ekonomik ve moral potansiyele, savaşın icrasındaki yeni teknoloji, doktrin ve vasıtalara dayanır ve muhtemel rakiplerin savaş hakkındaki görüşlerini dikkate alır. Geleceğin savaşlarının koşullarını ve yapısını öngörür; bu kapsamda savaşa hazırlanma metotlarını, savaşın yönetimini, Silahlı Kuvvetlerin bölümlerini ve stratejik kullanma esaslarını geliştirmeyi, savaşın teknolojik ve maddi boyutlarına hazır olmayı hedefler. İçinde bulunduğumuz dönem askeri güçler bakımından eski yapıların çöktüğü, kimisi kalıcı kimisi geçici olan yeni yapıların ortaya çıkıp hayatta kalabilmek için yarıştığı bir dönemdir. Yeni güvenlik ortamında bölgesel ve sivil savaşlar, insani yardım operasyonları, barışı koruma harekâtı, terör ile mücadele gibi görevler öne çıkarken bugünün silahlı kuvvetlerinin de geçmişe göre daha mobil ve esnek olma ihtiyacı ortaya çıktı.

* Yrd.Doç.Dr.Sait Yılmaz, İstanbul Aydın Üniversitesi Uluslararası İlişkiler Öğretim Üyesi

¹ Dünya ordularının askerlik anlayışı ile ilgili bakınız: Sait Yılmaz, *Ulusal Savunma - Strateji, Teknoloji, Savaş*, Kumsaati Yayınları, (İstanbul, 2009).

Ülkeler yukarıda sayılan görev tiplerine uygun doktrin, teşkilat, eğitim, silah ve teçhizata sahip kuvvet yapıları geliştirmeyi hedeflemektedir. Öte yandan bu tür görevlerin çokuluslu harekâtı gerektirmesi karşılıklı kullanılabilirliği (interoperability) tüm bu faaliyetlerde öne çıkardı. Tüm bu gereklilikler özellikle Avrupa'da pek çok silahlı kuvvetlerin savunma alanında reform çalışmalarının temelini oluşturdu. Modern kuvvetler ve savunma kabiliyetlerine sahip olmak için yapılan reformlar ciddi, yapısal ve uzun vadeli değişimler gerektiren geniş çaplı ve çok masraflı gayretlerdir. Hiçbir ülkenin şartları aynı olmadığı için diğer bir ülke için de geçerli, tek ve ideal bir savunma reformu modeli de yoktur. Savunma alanında yapılacak her türlü reform çalışması işe önce uluslararası güvenlik ortamı, teknolojik gelişmeler ve konsept alanında bir değerlendirme ile başlamalıdır. Çalışmanın ikinci ayağında ise ülke içi koşullar (politik, finansal, insan, eğitim, teknik, coğrafi vb.) ve kaynaklar ile ilgili analizler olmalıdır. Böylece teşkilat ve doktrin ile ilgili çalışmaların uygulanabilir ve ulaşılabılır olduğu teyit edilecektir.

Soğuk Savaş sonrası pek çok ülke gerçek bir ulusal vizyon oluşturamadan kendilerini savunma reformu baskısı içinde buldular. Askeri reform ihtiyaçları ülkeden ülkeye değişmekte, teknolojik gelişmeler veya güvenlik ortamının gerektirdiği ittifak arayışları gibi savunma gereksinimlerinden etkilenmektedir. 1990'lı yıllarla birlikte Batı Avrupalılar bütçe odaklı olarak, bir öncelik listesine göre ellerindeki paranın yeteceği kadar donanım almaya yöneldiler. Irak ve Balkanlardaki savaşlar gelişmiş Batılı ülkelere tamamen profesyonel bir orduya geçiş yanında dünya gücü olma yönünde aşağıdaki kabiliyetlere sahip olmayı dikte etti²; (1) İstihbarat. (2) Güç projeksiyonu. (3) Stratejik taşıma kabiliyeti. (4) C4ISR³. Orta ve Doğu Avrupalı askerler genel olarak mevcut sistemi muhafaza ederken bazı silahları modernize etme ve askerlerin sosyal durumlarını iyileştirme yolunu seçtiler. Bu durum ancak 2000'li yıllardan itibaren pek çok ülkede değişmeye başladı ve eskisinin üstüne inşa yerine yeni bir ordu kurma fikri yeşermeye başladı. Rusya, eski sistemi devam ettirmekte bir istisna olmaya devam etmektedir.

Modern Savaş ve Silahlı Kuvvetler

Tarihçiler Fransız devriminden II. Dünya Savaşı sonuna kadar olan dönemi kitlesel savaş devri olarak tanımlayacaktır⁴. İnsan sayısının öne çıktığı ve daha çok zorunlu askerliğe dayalı kitle ordusu anlayışı hala örnekleri olmakla birlikte dünyada gittikçe kaybolmaktadır. İçinde bulunduğumuz çağ; niteliğin niceliğe tercih edildiği, savaşın bilgisayarlaştığı, ticari teknolojilerin savunma için rolünün arttığı bir dönemdir. Teknolojik üstünlükleri olan, uygun silah ve araçlarla donatılmış ve sistemler dahilinde entegre olmuş, iyi eğitilmiş birlikler devrindeyiz. Sanayi Devrimi'nin 20. yüzyıl muharebe şekil ve silah sistemlerini değiştirdiği gibi, Bilgi Çağı da 21. yüzyılın modern savaşını değiştirmeye devam etmektedir. Clausewitz'in belirttiği gibi her çağ, gerçekten de kendine has bir savaş türü ile belirginleşmiştir. Soğuk Savaş dönemi savunma konseptinin muharebe alanına sağladığı avantajlar sona ermiş, bilgi çağında tekrar taarruz konsepti ön plana çıkmıştır.

Dünya orduları 20. yüzyılın son çeyreğine kadar az çok aynı silah ve mühimmatı kullanırdı. 21. yüzyıl bu alanda üç ana gelişme ile başlamaktadır⁵; imha veya yok etme özelliğinin evrimi, benzeri olmayan platformların ortaya çıkışı ve askeri

² Alain Faupin: "Defense Sector Reform: The French Case Study", in Istvan Gyarmati and Theodor Winkler: "Post-Cold War Defense Reform", Brassey's Inc., (Washington D.C., 2002), p.52-53.

³ C4ISR: Komuta, Kontrol, Haberleşme, Bilgisayar, İstihbarat, Gözetleme, Keşif.

⁴ Michael Howard: "War in European History", Oxford University Press, (Oxford, 1975), p.75.

⁵ John Baylis, James Wirtz, Eliot Cohen, Colin S. Gray: a.g.e., (2002), p.245.

teknolojide daha büyük sistemlerin yaratılması. Artık basit yüksek patlayıcı mühimmatın devri geçmiş, çok başlıklı ve hedefine göre (tank, köprü vb.) ayarlanmış mühimmat taşıyan füzeler ortaya çıkmıştır. Diğer yandan karadan karaya sistemlerin modası geçmiş, deniz altı ve üstünde, hava ve uzayda platform kullanımı başlamıştır. Üçüncü askeri evrim ise karmaşık askeri sistemlerin ortaya çıkışıdır. Ağ sistemi dahilinde sensörler, komuta ve kontrol merkezleri ve silah sistemleri entegre edilmiştir. Modern silahlı kuvvetler için anahtar teknolojiler; küresel yer belirleme Sistemi (GPS) ve uydulardır. Modern savaşlar, karadaki küçük muharebe timleri ile hassas güdümlü silahlarla donatılmış yüksek performanslı savaş uçakları harekâtının her koşul altında koordine edilebileceğini göstermiştir.

21. yüzyıl savaşlarını ise üç ana kategoride değerlendirmek gerekir; konvansiyonel muharebeler, nükleer muharebeler ve özel savaş metotları. 21. yüzyıldaki savaşların yapısını etkileyecek birinci unsur, muharebe alanının ülke topraklarından çok uzakta olma ihtimalidir. Böylece silahlı güce dayalı ve dayalı olmayan stratejiler gelişmektedir. Afganistan ve Irak'ta sonuç almak için üç ana unsur öne çıkmıştır; (1) Çok uzun menzilli B-2 ve B-52 bombardıman uçakları, (2) Kuvvetlerin uyumlu çalışmasının esasını oluşturan sayısal haberleşme sistemleri ve (3) Yeni muharebe alanı silahı olan küçük, feda edilebilen pilotsuz Predator uçakları. Yüksek teknoloji silahlarının bu üçlüsü, modern silahlı kuvvetlerin etkili ve sürekli ateş gücü sağlama yeteneği olarak ortaya çıkmaktadır. Silahlı kuvvetlerin vasıtaları arasında çok boyutlu eş zamanlılığa uyan; Cruise füzeleri, hareket alanı füzeleri, taarruz helikopterleri, uçak, roket ve insansız hava araçlarına olan ihtiyaç öne çıkmaktadır⁶.

Kuvvet Yapısı

Savaş alanında sayıca büyük ve iyi donatılmış bir düşmana karşı küçük ve mobil kuvvetler ile galip gelmek için; uzak mesafeden etkili, daha öldürücü, yüksek isabetli mühimmat kullanan silah platformlarını istihbarat, bilgi sistemleri ve hava desteğine entegre eden yeni bir savaş konsepti ortaya çıkarılmıştır⁷. ABD, dijital olarak tek erden başlayarak birbirine iribatlanmış, araçlar, silahlar ve insansız hava araçları kullanan bir konvansiyonel savaş konseptini Silahlı Kuvvetlerine entegre etmeye çalışmaktadır. Buradaki varsayım teknolojinin savaşın kazanılmasında belirleyici olduğu düşüncesidir. Ancak Irak örneğinde olduğu gibi düşmanın savaş alanında yenilmesi ile zaferin ve istikrarın gelmediği de görülmüştür. Geleceğin savaşlarının ihtiyaç duyacağı kuvvet; fiziksel çevikliği ve elastikiyeti ile öne çıkacaktır. Bu yeni imkân ve kabiliyetler, üstün nitelikli personel ve iyi eğitilen kuvvetlerle birleşerek, geleceğin stratejisini oluşturacaklardır.

İçinde bulunduğumuz yıllar dünyanın gelişmiş ordularının Sanayi Devrimi ile başlayan kitlesel kuvvetler ile yer aldığı doğrusal savaş alanlarından bilgi çağının getirdiği ağ şeklinde kurgulanan doğrusal olmayan savaş alanlarına geçiş yaptığı bir dönemi temsil etmektedir. Bilgi teknolojilerinin kullanımı ile dost ve düşmanın ne zaman, nerede, ne yaptığı her seviyede görülebilir hale geldiğinden cephe savaşı büyük ölçüde tarihe karışmış, savaşlar; zaman, mekân ve kullanılan vasıtalar bakımından çok boyutlu hale gelmiştir. Gelecekte, harekâtın icrasındaki önemli değişiklikler silah ve bilgi teknolojisinin yaygınlaşan uygulamalarından kaynaklanacaktır. Sayısal gerçek zamanlı sensör-silah bağlantıları, insansız hava aracı (İHA) teknolojileri, uzun menzilli hassas silahlar, sensör ağları ve veri

⁶ Gordon R. Sullivan, Anthony M. Corrales: "The Army in the Information Age", Strategic Studies Institute, US Army War College, (Carlisle Barracks, PA, 1995), p.12.

⁷ Defense News: "The Art of War. Precise Thinking", (June 17-23, 2002), p.28.

işlemlerinin birleşiminden sinerji doğacaktır. Bu sinerji savaşın stratejik, operatif ve taktik seviyeleri arasındaki mesafeyi azaltarak, muharebe sahasındaki sürekliliği daha ileriye götürecektir⁸.

Gelecekte oluşturulacak kuvvet yapısı, daha güçlü ve çok yönlü bilgi temeline dayalı muharebe konseptinden kaynaklanacaktır. Gelecekte oluşturulacak kuvvet yapılarında hareket unsurları; yüksek hareket hızını idame ettirerek, üstün bir ateş gücü ve idame yeteneği ile zamana, mekana ve uzaya hâkim olacaktır. Çok kısa bir zamanda çok büyük mesafeler kat etmek, küçük kuvvetlerle büyük kuvvetlere taarruz ve onu imha etmek mümkün olacaktır. Gelecekte stratejik, operatif ve taktik seviyelerdeki başarı, gittikçe daha büyük, daha güçlü ordular yerine, bilgi sistemlerini en iyi şekilde kullanan süratli ve çevik güçlere dayanacaktır. Yeni teknolojiler; silahların menzilini artırmakta, reaksiyon süresini azaltmakta ve insan kapasitesini aşacak şekilde savaş alanının koşullarını değiştirmektedir. Bu teknoloji ile başa çıkabilmek için karşı teknoloji ve kuvvet yapıları geliştirilecektir.

Ülke Savunması

Devletin ulusa karşı yükümlülük ve görevleri öncelikle imkân, güç ve meşruiyet sorunudur. Böyle olunca ulusu oluşturan ve vatandaş olarak belirlenen kişilerin de devlete karşı bazı sorumluluk ve yükümlülüklerinin olması doğal ve zorunludur. Bu yükümlülükler devletin varlığı ve ulusal varlığın güven içinde bulundurulması için gereklidir. Bu görevler 'seçim', 'vergi' ve 'askerlik' gibi belli başlı üç başlıkta toplanabilir. Devletin, ulusal varlığı güven içinde bulundurması ancak aktif bir silahlı gücün elde bulundurulmasıyla mümkündür. Bu insanların göçebeliğe son verip, yerleşik düzene geçmelerinden beri önem kazanmış ve adım adım sürekli ve düzenli orduların kurulmasıyla sonuçlanmıştır. Bir ülke varlığını ancak kendi içinden çıkaracağı insan unsurunun kullanacağı savaş silah, araç ve gereçleriyle koruyabilir. Her devletin kendine ait bir var oluş nedeni vardır. Her devlet ve millet bunu bilmeli ve bunun bilincinde olmalıdır. Çünkü milleti devletin etrafında toplayıp bütünleştiren ve onunla özdeşleştiren en büyük ve en doğru ve kalıcı etken bu bilinçtir.

Artık kütleli ordulara ihtiyaç olmadığı düşünülmeyle beraber birçok ülke hala sayıca büyük ordular elinde bulundurmaya zorundadır. Yakın geçmişe kadar kütleli ordular için temel bazı gerekçeler bulunmaktaydı⁹. Bunlardan ilki ülkenin etrafını saran mevcut tehditler nedeni ile operasyonel ihtiyaçların gerekli kıldığı büyük bir askeri gücü sürekli bir şekilde hazır bulundurma zorunluluğu idi. İkinci neden savaş zamanında büyük bir orduyu seferber etmenin çok pahalı olması nedeniyle, ekonomik şartları göz önünde bulundurarak barıştan itibaren belirli bir büyüklükte ordu bulundurma görüşü idi. Üçüncü neden ise ordunun özellikle çok farklı etnik ve kültür yapısındaki vatandaşları bir araya getirerek birleştirici rol oynaması idi. Bunlara siyasi olarak ordunun caydırıcı rolünü de eklemek gereklidir.

Öte yandan Tablo'da görüldüğü şekli ile ülkelerin silahlı kuvvetlerinin etkinliğini asker sayısına dayalı olarak sıralamak artık geçerli değildir. Son on yıldır yapılan uluslararası güvenlik müdahaleleri ve çokuluslu harekât örnekleri bu kapsamda önemli dersler ortaya çıkarmıştır. Bir ülkenin askeri gücünün uluslararası düzeyde etkinliğini belirleyen faktörleri şu şekilde sıralayabiliriz; (1) Nükleer silahlara sahip olma. (2) Dış ülkelerde askeri varlık bulundurma, güç projeksiyonu (üsler, denizasıırı

⁸ Montgomery C. Meigs: "Operational Art in the New Century", Parameters: US Army War College Quarterly, (Spring 2001), Vol. 31, No.1,p. 4-15.

⁹ Stuart A. Cohen: "Middle East and Defense", Begin Sadat Center for Strategic (BESA) Conference, September 23, 2008, (İstanbul).

varlıklar vb.) ve stratejik kuvvet kaydırma (ulaştırma) ve takviye yeteneği. (3) Stratejik ve taktik haberleşme kabiliyetleri. (4) Modern teknolojinin keskin uçlarını kullanan (rakipsiz veya karşı konulamaz) çevik ve etkili (isabetli ve tahrip gücü yüksek) ateş desteği ile takviye edilmiş manevra kabiliyetleri. (5) Süratli, zamanında ve emniyetli bir şekilde kuvvetlerinin lojistik desteğini, barınma ve idamesini sağlayacak kabiliyetler.

Tablo: 2000 Yılında Tam Zamanlı Personel Sayısı Bakımından Dünyadaki Silahlı Kuvvetler

Sıra	Devlet	Personel Sayısı
1.	Çin	2.81 Milyon
2.	Rusya	1.52 Milyon
3.	ABD	1.37 Milyon
4.	Hindistan	1.3 Milyon
5.	Güney Kore	680 Bin
6.	Pakistan	610 Bin
7.	Türkiye	610 Bin
8.	İran	510 Bin
9.	Vietnam	480 Bin
10.	Mısır	450 Bin

Kaynak: ISSS: "The Military Balance (2001)", International Institute for Strategic Studies, Oxford University Press, (Oxford, 2001).

Profesyonelleşme İhtiyacı

Soğuk Savaş'ın sona ermesi ile birlikte (Bush Dönemi ABD'si istisna olmak üzere) dünya genelinde militarizm azalma sürecine girdi. Düzenli ordular küçülme trendine girerken ve savunma bütçeleri azalırken, zorunlu askerliğin yerini de profesyonelleşme aldı¹⁰. Soğuk Savaş sonrası yoğun askeri misyon ve görevlerine rağmen pek çok ülke silahlı kuvvetler kadrolarını % 30-35'e kadar küçülttüler, hükümetler barışın getirisinden ve doğu-batı çekişmesinin sona ermesinden yararlanmak için savunma bütçelerini sürekli kısma yolunu seçtiler¹¹. ABD ve İngiltere, orduda gönüllük formatını yeniden yapılandırmaktadır. Ordu küçülürken ihtiyat birlikleri önem kazanmaktadır. Ordular acemi asker kaynaklarının geliştirmek için yollar aramakta, sivillerin ve kadınların ordudaki oranı artmaktadır. Bazı gelişmiş ülkelerde sosyal ve kültürel değerlerdeki düşüş, farklılıkların yayılması, yaşanan nüfus ve açık bir tehdidin olmaması nedeni ile silahlı kuvvetlerin önemi azalma eğilimindedir.

Rus ordusundaki profesyonelleşme faaliyetleri yavaş da olsa devam etmektedir. Kara Kuvvetleri % 50 oranında profesyonel hale getirilirken Deniz Kuvvetleri, İç İşleri Bakanlığı unsurları ve Sınır Muhafız Birlikleri de profesyonelleşme planındadır¹². Sözleşmeli askerlere 5.000-6.000 Ruble maaş ödenirken, çatışma bölgelerindeki erlerin maaşı 15.000 Ruble civarındadır. Öte yandan küçük rütbeli subay ve astsubay açığını kapatmak için sivil üniversiteler ve kolejlerde askeri merkezler açılarak profesyonel askeri kariyer teşvik edilmektedir. Sözleşmeli eğitici personel için er ve astsubay arasında yeni bir lider statüsü oluşturuldu. Subayların sosyal imkânlarının geliştirilmesi için konut edinme programı başlatıldı. Zorunlu askerlik hizmeti 2 yıldan, aşamalı olarak 2008 yılında bir yıla indirildi. Dini veya

¹⁰ Caroline Kennedy-Pipe: "From Cold War To New Wars", Edt. Clive Jones, Caroline Kennedy-Pipe: International Security in a Global Age, Frank Cass Publishers, (London, 2000), p.9-10.

¹¹ Christopher Dandeker: "The Overstretched Military' in The Postmodern Military", Edited by C Moskos J Williams and D R Segal, (Oxford University Press, 2000), p.333-334.

¹² Nikita Petrov, Filipp Sterkin: "Airborne Troops Are To Receive Modern Equipment", www.strana.ru, (May 18, 2006).

pasifist düşüncelerle askerlik hizmeti yapmak istemeyenler için alternatif hizmet 1.5 yıla indirildi.

Ülkeler orduları ile bilgi çağı teknolojisine uyum sağlamakta zorluk çekmektedir. Zorluk alanlarından biri personel konuları ile ilgilidir. Askeri yapılar büyük ölçüde hiyerarşik yapısını korurken örneğin yazılım teknolojisi gibi teknik uzmanlık alanlarında istihdam edilebilecek kişilerin iyi maaşlı ve özgür çalışma ortamını seçmesi pek çok ordunun eleman teminini zorlaştırmaktadır. Diğer yandan ordunun yetenekli subayları da sivil hayatın olanaklarına daha fazla ilgi göstermeye başlamıştır. Bilgi teknolojilerindeki gelişme ile askeri gelişmelerin televizyon, basın veya internet vasıtası ile daha görünür hale gelmesi genç subayların komutasında ve hiyerarşide sorunların artmasına, komuta ve kontrolün gittikçe daha merkezi haline gelmesine ve bozucu propaganda gayretleri için hassasiyete yol açmaktadır¹³. Demografi, politika ve hastalıktan dolayı genç nüfusunda azalma olan toplumlardaki silahlı kuvvetler, uygun ve yeterli gönüllü asker bulmada zorlanmaya adaydırlar¹⁴. Bu nedenle özellikle dayanma gücü isteyen görevler için yabancı veya paralı asker kullanımı artmaktadır. Ordular artık personel temininde yeni personel politikaları uygulamak zorundadır. Özellikle profesyonelliğe geçişte sağlanacak imkânlar diğer mesleklerin vaat ettikleri ile rekabet edebilmelidir.

Türk Silahlı Kuvvetlerinde Değişim ve Profesyonelleşme

TSK Soğuk Savaş'ın sona ermesi ile birlikte başlıca dört alanda faaliyetleri yeni güvenlik ortamına uyum sağlamaya çalıştı; yeniden teşkilatlanma, güvenlik ortamını şekillendirme, eğitim ve öğretim, modernizasyon. TSK'nın yeniden yapılanması; Kara Kuvvetlerinde modernizasyon ve kısmi bir küçülme, Deniz ve Hava Kuvvetlerinde ise modernizasyon şeklinde icra edilmektedir. TSK'nın, dünya ve bölge barış ve istikrarına katkıda bulunmak maksadıyla, 21. yüzyılın ilk çeyreğinde giderek artan biçimde barışı destekleme harekâtına katılacağı dikkate alınarak, bu alandaki mevcut imkân ve kabiliyetlerin geliştirilmesine özel bir önem verilmektedir. TSK; yeniden yapılanma faaliyetlerini, Soğuk Savaş sonrası oluşan yeni politik-askerî stratejik ortam, Türkiye'nin güvenliğine yönelik risk ve tehditler, anayasa ve yasaların kendisine verdiği görevler çerçevesinde sürdürmeye devam etmektedir. Geniş kapsamda Türkiye'nin savunma reformu iki ana hedefe yönelmiştir; (1) İleriden savunma kabiliyetini geliştirerek bölgesel tehditlere karşı caydırma kabiliyetini artırmak. (2) TSK.ni barışı koruma, barış yapma ve kriz yönetim görevleri adı altındaki NATO, AB ve diğer uluslararası organizasyonlar dahilinde icra edilecek görevlere hazırlamak.

Kara Kuvvetleri'nde tümen ve alayların büyük bir kısmını lağv ederek, tugay-tabur yapılanmasına geçerek daha esnek ve hareket kabiliyeti yüksek kuvvet yapısına geçmiştir. Bu dönem içinde bazı birliklerin harbe hazırlık seviyeleri düşürülerek işletme bakım giderlerinde önemli ölçüde tasarruf sağlanmıştır. Ayrıca küçük çaplı reorganizasyon kapsamında aşağıdaki faaliyetler yapılmıştır¹⁵;

- Bazı muharip tugaylar iç güvenlik tugaylarına dönüştürüldü, barışı destekleme birlikleri oluşturuldu, doğal afet yardım birlikleri kuruldu.
- Askerlik süresi kısaltılarak asker sayısında % 17 tasarruf sağlandı.

¹³ John Baylis, James Wirtz, Eliot Cohen, Colin S. Gray: a.g.e., (2002), p.249.

¹⁴ MOD UK: "Strategic Trends: 2007-2036", Development Concepts And Doctrine Centre, (Jun 2007), p.3.

¹⁵ Cihangir Dumanlı: "Ulusal Güvenlik Sorunlarımız", Bizim Kitaplar, (İstanbul, 2007), 27-31.

- Kuvvet yapısı programı çerçevesinde bazı birliklerin lağv edilerek ordunun küçülmesi çalışmalarına devam edilmektedir.

- Profesyonel erbaş ve er istihdamı artırılmaktadır. Terörle mücadelede öne çıkan Komando tugayları tamamen profesyonelleşmektedir.

- Sözleşmeli subay statüsü kurulmuştur. Astsubayların eğitim düzeyleri iki yıllık yüksek okul düzeyine çıkarılmıştır.

Türk Silahlı Kuvvetleri bir plan dâhilinde profesyonelleşmektedir. Genelkurmay Başkanlığı tarafından web sitesinde yayınlanan rakamlara göre silahlı kuvvetlerde halen yedek subay ve er 465. 197 (458.368'i erbaş ve er) yükümlü yanında 201.379 uzman personel bulunmaktadır. Yani ordumuz hızla profesyonelleşmekte, özellikle nitelik isteyen alanlarda ihtiyaç duyduğu personeli mümkün olduğu kadar sözleşme ile uzun vadeli olarak almaktadır. Türkiye'nin daha nitelikli askere, teknolojiye ve profesyonelleşmeye ihtiyacı vardır. Türkiye'nin savunma sisteminin asıl sorunu ordunun değil ordu ile ilişkilerde sivil yöneticilerin profesyonelleşememesidir. Ne yazık ki Türkiye'de örneğin ABD'deki gibi savunma konularında uzman Donald Rumsfeld, Paul Wolfowitz veya Robert Gates gibi elit isimler ya da uzman bir sivil savunma uzmanları yetişmemektedir. Bu yüzden ordunun profesyonelleşmesi uzun dönemli bir güvenlik projeksiyonunun parçası olarak değil bedelli askerlik yolu ile hısımlar ve akrabalara ya da seçim vaatlerinin parçası olarak marjinal birilerine kısa yoldan askerlik yaptır(ma)mak beklentisi ile birlikte gündeme gelmektedir. Güvenlik sorunlarını çözmüş bir Türkiye'de profesyonelleşme ile birlikte ordumuz da oldukça küçülecek ve bugün tartışılan konular zorunlu askerliğin kalkması ile gündemden düşecektir. Ancak bugün bedelli ya da vicdani ret değil, birlik ve topyekûn mücadele zamanıdır.

Vicdani Ret nedir? Neden gündeme gelmiştir?

Vicdani ret, "bir bireyin politik görüşleri, ahlaki değerleri veya dinsel inançları doğrultusunda zorunlu askerliği reddetmesi" olarak tanımlanıyor. Vicdani retçiler, en çok, "Düşman olsa bile insan öldürmeyi, hiyerarşik ve statüsel yapılandırmalarda yer almayı ahlâki bulmamak, güncel sorunlardan dolayı o ülkenin silahlı birliğinde bulunmayı ideolojik ve dini inanca aykırı bulmak" gibi nedenlerle vicdani retçi olduğunu açıklıyor. Hâlbuki askerlik hizmeti; seçimlere katılma, vergi verme gibi her vatandaşın temel görevidir. Bu sadece Türkiye'de değil tüm dünyada böyledir. Devlet anlayışının ortaya çıktığı 15. yüzyıldan günümüze devleti yönetenlerin görevleri yanında vatandaşın da devlete karşı, onun yaşaması için gerekli olan yükümlülükleri bu üç alanda açıklanmıştır. T.C. Anayasası'na göre de; her Türk vatandaşı askerlik hizmetini yerine getirmekle yükümlüdür. Askerlik yapmamak bir özgürlük ve hak değildir ama askerlik hizmeti bir yükümlülüktür. Zorunlu askerliğin olmadığı özgürlük ülkesi ABD'de de bile kimse gerektiğinde askerlik hizmetinden muaf tutulamaz. Vicdani ret talebinin kullanılması sadece askerlik hizmetinin nasıl yerine getirileceği ile ilgilidir.

Türkiye'de resmi bir düzenlemeye sahip olmayan "vicdani ret" yolu ile askerlik hizmetinden imtina etmek isteyenler Türk Ceza Kanunu'nun 318. maddesine göre yargılanmaktadır. Bu maddeye göre "Halkı askerlik hizmetinden soğutacak etkinlikte teşvik veya telkinde bulunanlara veya propaganda yapanlara 6 aydan 2 yıla kadar hapis cezası verilir. Fiil basın ve yayın yolu ile işlenirse ceza yarısı oranında arttırılır" denmektedir. Öte yandan, vicdani ret konusunda ısrar edenlerin AİHM'de oluşturduğu içtihatlar kapsamında, Türk Askeri Ceza Kanunu'nun 2000 yılında yenilenen "emre itaatsizlik" ile ilgili düzenlemelerinin de değişmesi gerekebilir. Henüz ilgili

bakanlıkların Vicdani Ret ile ilgili düzenlemelerini içeren kanun tasarısının detayları ortaya çıkmadı ama vicdani retçilere sürekli cezalandırma ya da haklarında dava açılması yerine askerliğe alternatif hizmet yaptırılması konusunda bir formül geliştirilmesi üzerinde düşünülmektedir. Nitekim bedelli askerlik kanun tasarısının esaslarını açıkladığı konuşmasında Başbakan Vicdani Ret'in gündemlerinde olmadığını söylerken, Milli Savunma Bakanı İsmet Yılmaz da konunun AİHM kararları çerçevesinde çifte cezanın önlenmesine yönelik ele alınacağını söyledi.

Avrupa Konseyi İnsan Hakları Genel Müdürlüğü'nün Haziran 2002'de ele aldığı rapor AİHM'in vicdani ret konusundaki içtihat değişikliğinin temelini oluşturuyor. 'Zorunlu Askerlik Hizmetine Karşı Vicdani Ret' adını taşıyan raporda alternatif hizmetin çerçevesi şu şekilde çiziliyor, "*Alternatif hizmet askeri değil sivil hizmeti kapsamlı ve kişi kamunun çıkarına olan bir noktada kamu hizmeti için çalışmalıdır. Sadece silah kullanmayı reddedenler için üye devletler silahsız askeri hizmet sağlamalıdır. Alternatif hizmetin süresi askeri hizmet süresinden uzun olamaz ve kabullenilebilir seviyede olmalıdır. Alternatif hizmette bulunan vicdani retçinin sosyal ve ekonomik hakları orduda görevli bir kişiden daha az olamaz.*" Bununla beraber, pek çok Avrupa ülkesi bu maddeyi tam olarak karşılamayan, kendine özgü yöntemler ile bazı düzenlemeler getirmişlerdir. Ankara ise, Avrupa Konseyi ve AİHM kararları nedeniyle vicdani ret hakkıyla ilgili yasal düzenleme yapmaya karar vermeye hazırlanmaktadır.

Vicdani Ret Diğer Ülkelerde Nasıl uygulanmaktadır?

Vicdani ret ile ilgili uygulamaları askerlik hizmetinin zorunlu olduğu ve olmadığı ülkeleri gruplayarak sınıflandırmak yeterli olmamaktadır. Çünkü askerlik hizmeti zorunlu olmasa da vicdani ret konusunda düzenlemeler getiren ülkeler vardır. Örneğin ABD'de askerlik şu anda zorunlu olmamakla birlikte Anayasa'ya göre kimse gerektiğinde ülke savunması kapsamında görev almaktan imtina edemez. Yani askerlik hizmeti anayasal bir yükümlülük olarak kalmaya devam etmektedir. Nitekim yapılan düzenlemeler ile böyle bir yola girenlerin öncelikle aldıkları eğitim ve bulunduğu dini grup itibarı ile geçmişte, bugün ve gelecekte böyle bir yaşam içinde olduğunu kanıtlaması gereklidir. Bu kişi sadece bir savaşa değil hiçbir savaşa katılmamayı da kabul etmiş olmalıdır¹⁶. Bu tür kişilerin durumu Vicdani Ret Dinlerarası Hizmet Kurulu (NISBCO¹⁷) tarafından sabit görüldükten sonra alternatif hizmete yönlendirilebilmektedir. Diğer bir vicdani ret yöntemi orduya katıldıktan sonra silah kullanmayı ret şeklinde ortaya çıkmaktadır ki, bu durumda bu kişinin davranışlarının geçmiş ve bugün arasında önemli bir çetrefil gösterdiğinin tespiti bizzat ilgili askerin komutanının takdir yetkisi içindedir. Askerlik kanununun hilafına hareket edenleri 250 bin dolara kadar para cezası ve beş yıla kadar hapis beklemekte, federal eğitim ve hizmetlerden yararlanmada sınırlamalar gibi düzenlemelere tabi tutulmaktadır.

Diğer ülkelerdeki vicdani ret uygulamalarına baktığımızda konunun daha çok ülkenin kendi şartlarına göre ele alındığını görmekteyiz. Önemli güvenlik sorunları bulunan ve askerlik hizmeti hala zorunlu görülen ülkelere örnek olarak İsrail'de vicdani ret yasaktır. Avrupa Birliği üyesi olmasına rağmen Yunanistan'da alternatif hizmet, askerlik süresinin 2 katıdır ve genelde aşağılayıcı, bezdirici, ağır işler yaptırılmaktadır. Rusya'da da benzer şekilde zorunluluk askerlik hizmeti bir yıl olmakla birlikte, vicdani retçilere 1,5 yıl bezdirici alternatif hizmet öngörülmektedir.

¹⁶ Who is a Conscientious Objector? <http://www.scn.org/ip/sdmcc/co.htm>

¹⁷ NISBCO: National Interreligious Service Board for Conscientious Objectors

AB'ye üye ülkelerin tamamında vicdani ret hakkı tanınmaktadır. AB üyesi ülkelerin 14'ünde zorunlu askerlik var ve 13 ülkede ise alternatif hizmet sistemi öngörülmüştür. Almanya, Danimarka ve İsveç dışındaki ülkelerin tümünde alternatif hizmet süreleri askerlik sürelerinden daha uzun tutulmuştur. AB üyesi Güney Kıbrıs Rum Yönetimi'nde zorunlu olan askerlik süresi 26 ay olmasına rağmen zorunlu kamu hizmeti süresi ise 42 ay olarak düzenleniyor.

Avrupa Konseyi üyesi 47 ülkenin 27'sinde zorunlu askerlik uygulaması bulunuyor. Ancak 27 ülkenin 25'i, zorunlu askerlik yanında vicdani ret hakkı kapsamında zorunlu kamu hizmeti uygulamasına da yer veriyor. Vicdani ret hakkı tanımayan iki ülke ise Türkiye ile Azerbaycan. Türkiye'de askerlik süresi 12 ay olmasına rağmen, üniversite mezunları için (kısa dönem askerlik) 6 ay olarak uygulanıyor. Avrupa Konseyi 1987 yılında aldığı tavsiye kararında "Zorunlu askerlik hizmeti olduğu halde, vicdani sebeplerle silah kullanmayı reddeden herkes, tavsiye kararında belirlenen şartlar dâhilinde hizmetten muaf tutulmalıdır. Bu kişiler bunun yerine alternatif hizmet yapabilir" ifadelerine yer vermişti. Avrupa İnsan Hakları Mahkemesi ise vicdani retçi Osman Murat Ülke'nin başvurusu üzerine 2006 yılında Türkiye'yi mahkûm etti. AİHM kararında Türkiye'de askerlik yapmak istemeyenlere vicdani ret hakkının tanınmaması sözleşme hükümlerine aykırı bulunarak yasal düzenleme yapılması istendi. AİHM, "Ülke'nin vicdani retçi olduğunu her beyan edişinde yeniden cezaya mahkum edilmesini" kararına gerekçe gösterdi. Adalet Bakanı Ergin; "AİHM'nin aynı eylemden dolayı birden çok ceza verilmesini adil yargılama hakkına aykırı bulduğu için Türkiye'yi mahkum ettiğini, buradaki ihlali baz alarak konuyu değerlendirdiklerini" söylemektedir.

Vicdani Ret, Bedelli Askerlik ve Türkiye

Vicdani ret ile ilgili kullanılmaya çalışılan dini inancı gereği askerlik hizmetinden imtina etmek istemek Türkiye'de yeterli alt yapıyı bulamamaktadır. Çünkü dinimiz askerliği kutsal bir hizmet olarak nitelemekte, bizzat peygamberimiz Hendek savaşında askerî anlamda nöbetçilik yapmıştır. Dinimize göre sınırlarda bekleyen asker, yurdun içinde onun sayesinde huzur ve sükûnetle ibadet eden kişilerin elde ettikleri kadar sevap kazanacaktır. Cephede düşmandan kaçmak en büyük günahlardan sayılmıştır. Dinimiz askerliği methetmiş, askerlikten kaçanları, askerliğe önem vermeyenleri de yermiştir. Sadece bununla kalmayıp, düşmanla mücadele yapabilmek için daima hazırlıklı, daima güçlü bulunmamızı emretmiştir. Bu nedenle, Türkiye'de Vicdani Retçiler kendilerine Yehova Şahitleri gibi klikler aramaktadırlar. Diğer bir grup daha çok Kürtçü anlayış içinde insanları askerlikten alıkoymak için silahla mücadeleye karşı olduklarını ifade ederek, bu yüzden askerlik hizmeti yapmak istemeyen bir gruptur. Başka bir grup ise hiyerarşi içinde çalışmaya, savaşlara ve silaha karşı olduğu için askerlik hizmeti yapmak istemeyenlerdir ki bu da bir ülkede her türlü vatandaşlık hakkından yararlanıp, eli silah tutan asker ve polisin sağladığı güvenlik ortamında yaşarken kendisi bu yükümlülüğü almama yani devlet-vatandaş ilişkisi mantığına ters bir yaklaşımdır.

Bütün bunlara rağmen Avrupa'daki kimi devletlerin vicdani ret ile ilgili uygulamalara geçmiş olması bu ülkelerin kendi iç ve dış koşulları ile ilgilidir. Acil güvenlik sorunu olmayan, mevcut sorunlarını zorunlu askerliğe bile gerek duymadan çözebilen, askerliği sembolik bir hizmet haline getirmiş Hollanda, Almanya ve İsviçre gibi ülkelerin iç güvenlik ortamı ve çevrildiği komşuları ile ilişkileri Türkiye'nin şartlarına hiç benzememektedir. Türkiye, bugün tüm gücü ile terörle içeride ve dışarıda mücadele halindedir ve bu mücadelede Türk Silahlı Kuvvetleri'nin gücü en önemli dayanaktır. Öte yandan silahlı kuvvetlerimiz bu güçlü konumu Yunanistan,

GKRY, İnan, Irak ve Suriye gibi ÷lkeler ile ilişkilerimizde en önemli caydırıcılık unsurudur. Vicdani Ret ve bedelli askerlik gibi uygulamaların yaygınlaşması TSK.nin asker ihtiyacının karşılanmasında kısa ve orta vadeli sorunlar ortaya çıkarır. Her şeyden önemlisi büyük ölçüde terörle mücadeleye odaklanmış TSK personeli içinde motivasyon kaybı yaratır. Ülkede birlik ve bütünlük, vatandaşlık duygularımız zayıflayabilir. Diğer yandan terör örgütü yandaşlarının askeri hizmetten kaçmasının önü açılmış olur. Nitekim son yıllarda gittikçe yozlaşan kültürümüz ve zayıflayan mili birliğimiz nedeniyle bir an önce ilgili kanunların çıkması ile askerlik hizmetinden adeta kaçmak isteyen bir insan yığını oluşmuştur.

Bedelli Askerlik

Bedelli askerlik konusu da insani nedenlerden çok -adeta askerlik hizmetinden kaçınmak isteyenlerin, istismar alanı olarak karşımızdadır. Türk Silahlı Kuvvetleri'nin gözbebeği ve her şeyi "Mehmetçik"tir. Vatan görevi diye seve seve askerlik hizmetini yapan, şehit olan bu Anadolu gençlerinin yanına önce üniversite mezunlarına kısa dönem askerlik yaptırmak için "Mehmet Bey"i koyduk. Sonra yurt dışından gelemeyenleri kayırmak için diğer bir bedelli türü olan "Mr. Mehmet" ortaya çıktı. Şimdi de parası olan askerlik yapmayacak anlayışını destekleyecek şekilde "Mehmet Ağa" yeniden hortlamaktadır. Türkiye'nin erkek nüfusu sanıldığı gibi sınırsız değildir. Mevcut güvenlik sorunlarımız nedeniyle hala zorunlu askerlik uygulamaktayız ve mali sorunlar nedeni ile profesyonelleşememekteyiz. Türkiye, terör meselesini çözdüğünde hem ordusunu küçültecek hem de profesyonelleşecek planlarını yapmış ve buna da kademeli geçiş sürecindedir. Ancak, geldiğimiz süreç henüz bedelli askerlik ve vicdani retçiler için çok erken bir safhadır. Terörle sıkı mücadele içine girmiş ordumuzun en önemli ihtiyacı birlik ve beraberlik içinde olmak yani motivasyondur. Bedelli askerler ve vicdani retçiler ise bu motivasyonun zehiridir. Atatürk'ün de dediği gibi "Ordumuz, Türk milletinin azim ve kararlılığının çelikleşmiş bir ifadesidir".

Başbakan tarafından bedelli askerliğin 30 yaşından gün almışlar için 30 bin TL. karşılığı uygulanacağı ve bu kişilerin 21 günlük eğitime de alınmayacağı açıklandı. Yani "getir parayı, al tezkereyi" mantığı hâkim oldu. Başbakan bedelli askerlik kanun tasarısının esaslarını ortaya koyduğu açıklamasında bedelli askerlik için bugüne kadar uygun şartları beklediklerini ve ordunun asker ihtiyacını da dikkate alarak konuyu ele aldıklarını söyledi. Ancak durumun hiç de öyle olmadığı aşikardır;

- Öncelikle Türkiye'de terör olayları artan bir yükseliş içindedir ve yakın gelecekte azalacağına ilişkin hiçbir emare yoktur. Üstelik terörle mücadelede uygulanan yöntemler yüzünden güvenlik güçlerimiz ve özellikle ordumuz motivasyon kaybı yaşarken bir de bedelli askerliğin getirilmesi yani parası olanın askerlik yapmayacak olması söz konusu motivasyonu çok daha aşağıya çekecektir. Üstelik Suriye, İsrail ve GKRY ile ilişkilerin tarihin en kötü dönemlerinden geçtiği bir dönemde her an bir kıvılcım ile askeri seçeneklerin gündeme gelmesi mümkündür.

- Diğer bir sorun Türk Silahlı Kuvvetleri'nin zaten yetersiz olan asker mevcududur. 2008 yılında da bedelli askerlik konusu gündeme geldiğinde dönemin Genelkurmay Başkanı İlker Başbuğ aynen şunları açıklamıştı¹⁸; "2008'den itibaren silahlı kuvvetlerin asker ihtiyacını karşılama yüzdesi düşüyor. %65.49'unu karşılanmış 2008'de.. %100 olması gerekirken! Bu görevlerin yürütülmesinde zorluklar yaratıyor. Bizim TSK olarak bedelli askerlik uygulamasını düşünmemiz söz

¹⁸ Kaynak : <http://www.haber3.com/bedelli-askerlik-umutlari-sondu-469958h.htm?interstitial=true#ixzz1ehMmnx8z>

konusu değil. Bunun pek uygulanma olanağının olmadığını söylemek mümkün. Türkiye terörle mücadele ediyor, bu sabah 9 vatan evladını kaybederken diğeri 7,500 - 10,000 dolar ödeyecek ve askerlik yapmayacak. Kimse bedelli askerlik isteyemez. Bunun kimseye ifade edemeyiz.”

Gene Başbuğ’a göre asker karşılama oranı 2011 yılında %60’a düşecekti. Öyleyse Başbakan’ın uygun dediği konjonktür hangisi? Başbakan, askerlerin görüşünün alındığını söylüyor ama görüş almanın aynen uygulamak olmadığını biliyoruz. 30 yaş ve üstüne uygulanan yeni düzenleme Vicdani Ret’i de gölgede bırakırken, bankaların konuyu kredi verme fırsatçılığına dönüştürmesi konuyu daha da yozlaştırmaktadır. Bedelli askerliğin amacı muhtelif sebeplerle askerliği gecikmiş, yaşı ilerlemiş ve koşullar değiştikçe askerliğini yapamaz hale gelmiş vatandaşlarımıza kolaylık sağlamaktı. Bu konu insani olmaktan çıkmış parasal diğer bir deyişle etik olmayan bir boyutta yürümüştür. Bu şartlara sahip ama parası olmayan vatandaşlarımızın da askerlik yapmaması gerekmez mi? Diğer yandan gözlerden kaçan bir husus dövizli askerliğin de nnn tamamen açılması, yaş sınırının kalkması ve kolaylaşmasıdır. Vicdani Ret konusu ise şimdilik gündemden kalkmış olmakla birlikte zaten bedelli askerlik ile onlara da yol açılmıştır. Ancak vicdani ret konusunun başka bir baharda tekrar gündeme getirileceğini, şimdilik kamuoyunun ıstıldığını unutmamalım.

Sonuç Yerine

Getirmek istenen gerek bedelli askerlik gerekse vicdani ret ile ilgili düzenlemeler şimdiden kamuoyunda isteyen askerlik yapmayacak gibi bir algılama doğurmuş ve pek çok kimseyi yanlış yönde harekete geçirmiştir. Bunun çok olumsuz yansımaları bugün terörle mücadele eden Mehmetçik ve gelecekte ise askere alacak insan kaynaklarımız üzerinde görülebilir. Toplum içinde yozlaşma ve “bana ne”ciliği artırabilir. Bu iki konu kamuoyu tarafından askerlik yapmamanın yolu olarak algılanmamalı, zendirilmemelidir. Gerek bedelli askerlik gerekse vicdani ret konusu ne Türkiye’nin kültürüne ne de mevcut şartlarına ve konjonktürüne uygun değildir. Esas olan başka ülkelerin ne yaptığı ve Avrupa Mahkemesi yargıçlarının görüşleri değil Türkiye’nin hlihazır şartları ve çıkarlarıdır. Tüm lkeler de meseleye bu gözle bakmaktadır. Bu yüzden bu iki mesele siyasi mülahazalar dışında ele alınarak, pandoranın kutusu aılmamalıdır. Yapılması gereken sadece ordumuzun değil tüm milletimizin askerlik sevgisini okşamak, terörle mücadelede milli birlik ve btnliğmz bozacak uygulamaları rafa kaldırmaktır. Askerlik bir gün Türkiye’de zorunlu olmaktan çıkabilir yani Türkiye’nin güvenlik sorunları ve buna bağlı asker ihtiyacı zorunlu askerliğin kaldırılması için uygun ortamı bulabilir. Dileğimiz ordumuzun tamamen profesyonelleşmesi ve asker ihtiyacının azalmasıdır.